

Nespravedlnost vůči nepřítomným

Pomluvy se obvykle šíří za zády pomlouvaného, tj. v jeho nepřítomnosti (jen ti nejdřívější pak po jisté přípravě říkají ošklivé pomluvy veřejně. Už staré přísloví praví, že „Absentia fit iniuria“. Snad tomu tak je proto, že se snáze dopouštíme nespravedlnosti v nepřítomnosti toho, o koho jde. Zlovolnost v přítomnosti poškozovaného je sice považována za vrchol nespravedlnosti – právě taková nespravedlnost prý „volá do nebe“. Ale je otázka, zda tu nejde spíš jen o jakousi nápadnost, jíž se každá drzost vyznačuje. Ve skutečnosti však naprostá většina zla je následkem nespravedlností nenápadných, jakoby okrajových, pozornosti unikajících, nespravedlností vůči neznámým a vzdáleným – ale ti jsou přece také „nepřítomní“, tj. nejsou u toho, když k takovým nespravedlnostem dochází. Právě v případě takovýchto nespravedlností je také těžko, ba nemožno ukázat na viníky: vinni jsou všichni, kdo projevíli nevšímavost. Nietzsche protestoval proti „lásce k bližnímu“ a podtrhoval význam lásky k těm nejvzdálenějším; bylo to vlastně založeno na nedorozumění. Ježíš přece celý vztah obrátil: na otázku, kdo je „můj bližní“, ve skutečnosti neodpověděl, ale otázku obrátil: komu jsem bližním? A sám příběh milosrdného Samaritána zřetelně ukazuje, že nejde o to, být bližním svým vlastním blízkým, nýbrž těm třeba cizím, zdaleka příšlým, ale přede mnou, před mýma očima postiženým, přepadeným, oloupeným a zraněným. V tom byl důraz na všímavost a pozornost vůči těm, kteří nenáleží mezi „mé bližní“, ale jsou blízko mě. Dnes musíme nepochybně udělat ještě krok dále, totiž k těm, kteří nejsou blízko mě, které nemám prostě před sebou, kteří tedy – v mé perspektivě – nejsou „tu“, nejsou „při-tom-ní“, ale na nichž mi navzdory tomu také má záležet. Pochopitelně se to nesmí stát útekem před těmi, kteří „přede mnou“ a tedy pro mě „přítomní“ opravdu jsou (tak to je někdy falešně ironizováno). Znamená-li však spravedlnost (a pravda a právo atd.) výzvu pro mě, za jejíž splnění jsou spoluodpověden, pak záběr na ty, jimž jsem já osobně také povinován, nesmí být omezen jen mou perspektivou a tím, kam až dohlédnu. V lidském světě, v „kosmu“ člověka tomu není jinak než ve světě, v kosmu hvězd a hvězdných soustav: někdy se dozvíme to nejdůležitější ne na základě prostého pohledu na hvězdné nebe (byť by nás mohl uvádět k sebehlubším pocitům), nýbrž soustředěním veškeré pozornosti na nějaký nesmírně vzdálený kvazar, jehož bychom si prostým okem nejen nevšimli, ale který uniká i nejbystřejšímu zraku, pokud není náležitě vyzbrojen nejen přístroji, ale také úsilím vztáhnout se co možná k celku.

(Písek, 050325-1.)